

об'єкти, гарантії для біженців та внутрішньо переміщених осіб, повага до гуманітарної допомоги [4].

Для забезпечення прав людини у найскладніших умовах необхідно дотримуватися наступного: законність обмежень (дії держави повинні відповідати нормам Конституції та міжнародним зобов'язанням держави); громадський контроль (громадянське суспільство та правозахисні організації відіграють ключову роль у моніторингу порушень прав людини); інформування населення (держава повинна прозоро пояснювати необхідність обмежень і способи захисту прав громадян); міжнародна підтримка (співпраця з міжнародними партнерами допомагає привертати увагу до порушень та притягати до відповідальності винних осіб); баланс між безпекою та свободою (під час війни питання безпеки виходить на перший план. Однак це не може бути виправданням для системного порушення прав людини); принцип пропорційності (обмеження мають бути мінімальними та виправданими); тимчасовість заходів (обмеження повинні скасовуватись одразу після закінчення дії воєнного стану); дотримання демократичних цінностей (держава повинна залишатися прозорою та відкритою навіть під час надзвичайного стану).

Отже, людина, її права та свободи залишаються найвищою соціальною цінністю в умовах воєнного стану. Виклики воєнного стану вимагають від держави, суспільства та міжнародної спільноти спільних зусиль для забезпечення балансу між безпекою та дотриманням прав людини. Дотримання принципів сприятиме збереженню довіри громадян до держави, зміцненню демократичних цінностей та післявоєнного відновлення суспільства.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text (дата звернення: 02.12.2024).
2. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 02.12.2024).
3. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%80#Text> (дата звернення: 02.12.2024).
4. Міжнародне гуманітарне право. URL: <https://redcross.org.ua/ihl/> (дата звернення: 02.12.2024).

***КОСТРИЦЬКИЙ Ігор Леонидович** професор кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент,*

***СЕРЕДНИЦЬКА Інга Анатоліївна**, доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Одеського державного університету внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент.*

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО УКЛАДЕННЯ ШЛЮБУ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Воєнний стан, який було запроваджено в Україні 24 лютого 2022 року у зв'язку з широкомасштабним вторгненням Російської Федерації, викликав необхідність оперативного реагування з боку законодавця на забезпечення базових прав громадян, у тому числі права на шлюб. Особливості мобілізації, переміщення громадян, окупація територій, загроза життю та здоров'ю стали факторами, які вимагали внесення змін до законодавства з метою спрощення процедур реєстрації шлюбу.

Відповідно до Сімейного кодексу України, шлюб є добровільним сімейним союзом чоловіка та жінки, який ґрунтується на взаємній згоді осіб і реєструється в органах державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС). Умовами укладання шлюбу є: досягнення шлюбного віку (18 років або 16 років за рішенням суду); добровільна згода на шлюб; відсутність обставин, що перешкоджають укладенню шлюбу [1].

Законодавчо встановлен певний порядок реєстрації шлюбу, до якого відносяться: подання заяви до органу ДРАЦС; встановлення місячного строку для реєстрації шлюбу; реєстрація шлюбу у присутності обох осіб[2].

З початком війни законодавець адаптував правові норми, пов'язані з укладенням шлюбу, до сучасних викликів. Зокрема, було запроваджено спрощені процедури реєстрації шлюбів для військовослужбовців та цивільних осіб, які перебувають у зоні бойових дій.

Головними новаціями процедури реєстрації шлюбу є:

- ✓ скорочення строків між поданням заяви та укладенням шлюбу. Згідно зі статтею 32 Сімейного кодексу України, шлюб реєструється після спливу одного місяця з дня подання заяви до органів державної реєстрації актів цивільного стану (ДРАЦС) [1]. Однак ця вимога стала необов'язковою: шлюб може бути укладений у день подання заяви, що забезпечує можливість реалізації права на шлюб в умовах ризику для життя;
- ✓ спрощення оформлення шлюбів для переселенців. Для внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та громадян, які втратили документи через бойові дії, передбачено можливість укладення шлюбу без підтвердження окремих даних через реєстри. В окремих випадках дозволено подавати заяву про укладення шлюбу за спрощеною процедурою через місцеві органи влади чи військові адміністрації [3].

Певною новелою є впровадженню цифрових рішень для реєстрації шлюбу. Функціонал порталу "Дія" містить можливості: подання заяви на шлюб в електронній формі через "Дія"; дистанційного подання документів та запису на реєстрацію; інтеграції електронного підпису для засвідчення заяви[4].

Державна реєстрація шлюбу в електронній формі (послуга «Шлюб онлайн») включає проведення державної реєстрації шлюбу, організацію та

проведення індивідуального обряду державної реєстрації шлюбу в електронній формі, доставку та вручення свідоцтва про державну реєстрацію шлюбу.

Нова послуга в «Дії» особливо актуальна для захисників та захисниць, які не мають можливості бути присутніми особисто, проте зможуть офіційно оформити свої стосунки на відстані під час відеоконференції.

Скористатись послугою «Шлюб онлайн» можуть повнолітні громадяни України (чоловік та жінка), які мають реєстраційний номер облікової картки платника податків та паспорт громадянина України або паспорт громадянина України для виїзду за кордон, оформлений засобами Єдиного державного демографічного реєстру, не перебувають у шлюбі на момент подачі заяви, відомості про розірвання попереднього їх шлюбу наявні у Державному реєстрі актів цивільного стану громадян [5].

Слід зауважити, що попри переваги цифрових рішень, в умовах відсутності стабільного інтернет-зв'язку на деяких територіях, зокрема в зонах бойових дій, цифрові технології залишаються недоступними для частини населення.

До особливостей процедур, запроваджених воєнним часом слід віднести укладення шлюбу військовослужбовцями.

- у випадках, коли одна із сторін не може бути присутньою фізично (наприклад, перебуває на передовій), допускається засвідчення шлюбу через дистанційні засоби комунікації (відеоконференція);

- для громадян, які втратили документи через бойові дії, передбачено використання альтернативних способів верифікації особи (довідки від військових адміністрацій, тимчасові посвідчення особи, видані органами Державної міграційної служби, свідчення свідків).

Однак перед законодавцем постає низка проблем до яких слід віднести захист прав подружжя, які уклали шлюб в умовах воєнного стану, у випадках втрати документів або спірних ситуацій, забезпечення визнання таких шлюбів за кордоном, та, окремим питанням постає, визнання шлюбів які були укладені на тимчасово окупованих територіях.

Щодо питання останнього, законодавчо передбачена можливість подальшого підтвердження укладеного шлюбу через органи ДРАЦС після звільнення територій або через суд.

Законодавчі зміни, запроваджені в Україні в умовах воєнного стану, є інноваційними та гнучкими, що дозволяє громадянам реалізувати право на шлюб навіть у складних обставинах. Проте впровадження цих змін супроводжується викликами, які потребують подальшого вирішення, зокрема щодо цифровізації, міжнародного визнання та юридичної безпеки укладених шлюбів.

Такі зміни є прикладом адаптації права до екстремальних умов і демонструють здатність української правової системи ефективно реагувати на виклики часу.

Список використаних джерел:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. ст. 135. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
2. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. Про державну реєстрацію актів цивільного стану. *Закон України* від 1 липня 2010 року. № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-2024-%D0%BF#Text>
3. Дудорова К. Б. Укладення шлюбу: проблеми правового регулювання в умовах воєнного стану / К. Б. Дудорова // *Юридичний науковий електронний журнал : електронне наукове фахове видання*. – 2024. – №1. – С. 129–133. URL: <https://dspace.bdpu.org.ua/items/358de4d6-2abd-4336-9c6a-1481b938a133>
4. Порядок реалізації експериментального проекту щодо проведення державної реєстрації шлюбу в електронній формі. *Постанова Кабінету Міністрів* від 29 березня 2024 р. N 345. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/345-2024-%D0%BF#Text>
5. Особливості державної реєстрації шлюбу в мовах воєнного стану. *Міністерство юстиції України* від 11 листопада 2024. URL: <https://minjust.gov.ua/news/info/osoblivosti-derjavnoi-reestratsii-shlyubu-v-umovah-voennogo-stanu>

КУЗЬМЕНКО Сергій Георгійович, професор *кафедри цивільного, трудового права та права соціального забезпечення факультету №4 Донецького державного університету внутрішніх справ*, доктор наук з державного управління, професор.

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Право дитини на сім'ю закріплено законодавством. Бажання прийняти на виховання дитини, народжену інших, є ознакою гуманності та прийому людей, які готові жертвувати за допомогою інших. Тільки сімейне середовище може забезпечити належне виховання дітей.

Діти є найціннішим карбом суспільства. Виховання дітей-сиріт і дітей, опланих батьківського піклування, є у числі завдань держави, які мають створити умови для їхнього благополуччя. Це закріплено в Конвенції ООН «Про права дитини» та Декларації ООН «Про соціальні і правові принципи захисту дітей», які застосовують національні міжнародні правила усиновлення та виховання.

Захист прав дітей є ключовим завданням стратегії розвитку держави. У дитинстві відбувається формування моральних, фізичних і духовних засад особистості. Тому всі соціальні інститути повинні сприяти створенню умов, які зменшують негативний вплив проблемних сімей на виховання дітей [1].